

1. Referentie

Referentie	Hooghe, M., Elchardus, M. & Smits, W. (2001). Wie participeert er (nog)? In M. Elchardus, L. Huyse & M. Hooghe (Eds.), <i>Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen</i> (pp.47-77). Brussel: VUBPRESS.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	90 5487 302 7
Publicatievorm	Bijdrage in reader

2. Abstract

Uit zowat alle onderzoek in verband met participatie in het verenigingsleven blijkt dat deze deelname ongelijk gespreid is over de bevolking. Het middenveld als geheel mag dan wel een democratische functie vervullen, dat betekent nog niet dat alle bevolkingsgroepen even sterk deelnemen aan het verenigingsleven. Diverse participatieonderzoeken laten effecten zien van inkomen, gender, opleidingsniveau, leeftijd, beroepsstatus en sociaal-economische status.

In deze bijdrage wordt nagegaan in hoeverre de deelname aan het verenigingsleven ongelijk verdeeld is binnen de Vlaamse samenleving, en welke groepen duidelijk minder participeren dan andere. Bovendien wordt onderzocht of er evoluties te onderkennen zijn inzake participatie: vaak hoort men immers beweren dat de participatie zou dalen, bijvoorbeeld onder invloed van de dalende kerkelijkheid of van het vele tv-kijken. Hebben dergelijke factoren ook daadwerkelijk een invloed op de participatieniveaus?

3. Trefwoorden

Thema('s)	Samenleving en politiek, vrije tijd
Trefwoord(en)	Participatie, kansenongelijkheid

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden Federaal Wetenschapsbeleid Wetenschapsstraat 8 B-1000 Brussel Tel.: +32 (0)2 238 34 11
Onderzoeker(s)	Mark Elchardus, Marc Hooghe & Wendy Smits Vrije Universiteit Brussel Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR Pleinlaan 2 1050 Elsene Luc Huyse, Katrien Meireman & Ellen Van Dael Katholieke Universiteit Leuven

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	1. In welke mate is middenveldparticipatie ongelijk verdeeld naar variabelen zoals inkomen, gender, opleidingsniveau, leeftijd, beroepsstatus en sociaal-economische status? 2. Dalen de participatieniveaus onder invloed van de dalende kerkelijkheid en het vele tv-kijken?
Hypothesen	1. De participatiebereidheid van de bevolking zou in de westerse samenlevingen stelselmatig dalen, waardoor verenigingen te kampen hebben met dalende ledencijfers, en ook de hoeveelheid vrijwillige inzet afneemt. 2. Factoren zoals tv-kijken, de gevolgen van de 'individualiseringstendens', het proces van gezinsuitdunning, en de dalende kerkelijkheid zouden een negatieve weerslag hebben op de participatiebereidheid van de bevolking. 3. Sommige leeftijdsgroepen worden geconfronteerd met de cumulatieve tijdsaanpakken van beroep en gezin, waardoor er nog relatief weinig tijd overblijft voor vrijetijdsactiviteiten. Ook dit zou een negatieve weerslag op de participatiemogelijkheden van de bevolking kunnen hebben.

6. Methode

Onderzoeks-methode	Representatief survey-onderzoek (TOR98)
Onderzochte groep	1342 inwoners van het Vlaamse gewest (leeftijdscategorie 18-75 jaar)
Bereik	Vlaanderen

7. Resultaten

De invloed van achtergrondvariabelen op de algemene participatievariabele (princalsvariabele)	Het geheel van de factoren die in de literatuur worden teruggevonden als bepalend voor de hoogte van de participatieniveaus slaagt erin ongeveer één zesde van de totale variantie te verklaren. Levensbeschouwing, scholing en tijdsdruk blijken in dit verband de meest determinerende factoren. De kerkse gelovigen zijn duidelijk het actiefst geëngageerd in het verenigingsleven, gevolgd door de vrijzinnigen. De niet-kerkse gelovigen en de ongelovigen/onverschilligen wijken hiervan fel af, en noteren relatief lage participatieniveaus. Het participatiedeficit situeert zich dus vooral bij de niet-kerkse christenen en bij de ongelovigen/onverschilligen. Levensbeschouwelijke onverschilligheid en een gebrek aan levensbeschouwelijk engagement verlagen sterk de kans op participatie in het middenveld. Een tweede belangrijke factor is scholing: hoe hoger geschoold, hoe intensiever men in het maatschappelijk leven participeert. Ook de drukke-leeftijdshypothese blijkt een belangrijke invloed op de participatieniveaus te hebben. Bij de arbeiders en bedienden (en samen gaat het hier toch om 80% van de totale categorie werkenden) is er inderdaad sprake van curvilineaire verbanden: diegenen met weinig tijdsdruk blijken minder geneigd zich in het verenigingsleven te engageren. Wanneer de tijdsdruk bij deze groepen echter té groot wordt, ontstaat er wél een rem op de participatieniveaus. Ook leeftijd heeft bij deze analyse een sterk significant effect, waarbij de oudere leeftijdsgroepen duidelijk sterker participeren dan de jongere groepen (hier dient wel vermeld dat sport- en jeugdverenigingen in deze analyse buiten beschouwing werden gelaten). Voor het aantal uren televisiekijken wordt een zwak significant effect genoteerd: diegenen die veel uren voor het televisietoestel doorbrengen, zijn wat minder actief in het verenigingsleven. Geslacht blijkt als dusdanig geen significante invloed uit te oefenen na controle op de overige variabelen. Het waargenomen verschil tussen vrouwen en mannen is volledig toe te schrijven aan de sportverenigingen, die niet werden opgenomen in de princalsvariabele.
---	---

De invloed van achtergrondvariabelen op de specifieke participatievariabele (al dan niet lidmaatschap)	Geslacht blijkt hier een heel belangrijke invloed te hebben: vrouwen zijn duidelijk veel minder vaak lid van organisaties dan mannen. Dit kan echter volledig worden toegeschreven aan een ongelijke deelname aan sportverenigingen. Het is opvallend dat noch de tijdsdruk, noch de leeftijd of het televisiekijken blijkt een significante invloed te hebben op het al dan niet lid zijn. Gehuwden participeren iets meer dan ongehuwd samenwonenden, en zeker dan diegenen die uit de echt zijn gescheiden. Leeftijd blijkt hierin niet significant: de verschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn niet zo groot.
Het geheel van de participatiedeterminanten	
Gender	Geslacht als dusdanig oefent geen significante invloed uit. De verschillen die worden waargenomen tussen mannen en vrouwen kunnen door andere factoren worden verklaard. Wat de globale participatiemeting betreft (dus zonder sportorganisaties) is er geen significant verschil tussen vrouwen en mannen; maar dat verschil is er wel voor de participatie in sportverenigingen. Sportbeoefening in georganiseerd verband is echter een massaal verschijnsel: bijna een kwart van de Vlaamse bevolking is actief lid van een sportclub. Net omdat mannen in veel sterkere mate deelnemen aan sportorganisaties dan vrouwen, is er in de totale ledencijfers een opmerkelijk verschil tussen vrouwen en mannen waar te nemen.
Leeftijd	De drukke-leeftijdshypothese wordt ondersteund door de resultaten van de analyse, zeker voor de groepen van de arbeiders en de bedienden. Mensen die nauwelijks tijdsverplichtingen hebben, bijvoorbeeld omdat ze geen werk hebben, blijken ook nauwelijks actief te zijn in het verenigingsleven: engagementen op verschillende maatschappelijke domeinen blijken elkaar nog altijd aan te zwengelen. Een hogere tijdsdruk als gevolg van een combinatie van de tijdsaanpakken van betaald werk, mobiliteit en gezinsverantwoordelijkheden, heeft een negatief effect op het participatieniveau. Dat verband wordt niet teruggevonden bij de zelfstandigen, bij wie tijdsdruk de participatie altijd verlaagt.
Cohorte-effect	Ook van een éénduidig leeftijdseffect is geen sprake: veeleer zullen de onderscheiden leeftijdsgroepen in andere soorten organisaties participeren. Wat de algemene participatie betreft, wordt wel een oververtegenwoordiging genoteerd van de leeftijdscategorie ouder dan 45 jaar. Daar staat echter tegenover dat de groep jonger dan 45 oververtegenwoordigd is in sportorganisaties, zodat er wat betreft het totale aantal lidmaatschappen geen duidelijke relatie met leeftijd meer overblijft. Er is dus geen enkele aanwijzing dat jongere cohorten minder zouden participeren dan oudere generaties; hooguit nemen ze deel aan andere soorten organisaties. Er tekent zich dus in elk geval geen cohorte-effect af.
Opleidingsniveau	Hooggeschoolden participeren veel intensiever in het verenigingsleven. Bovendien participeren ze aan een ander soort verenigingen dan de lageropgeleiden.
Levensbeschouwing	Kerkse gelovigen en vrijzinnigen zijn bijzonder actief geëngageerd, terwijl vooral de ongelovigen de onverschilligen het laten afweten. De groei van het fenomeen van levensbeschouwelijke onverschilligheid, of in elk geval de ongeorganiseerdheid, kan dus eventueel negatieve gevolgen hebben op de participatieniveaus van de bevolking.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Smits, W. (2000). *Participatie van vrouwen aan het maatschappelijk middenveld: onderzoeksrapport*. Brussel, VUB: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.